

Examen VWO

2023

tijdvak 2
tijdsduur: 3 uur

geschiedenis

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 26 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 71 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd.

Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Door de tijd heen

De volgende gegevens over haardracht staan in willekeurige volgorde:

- 1 De koningen van de Franken, die regeerden in de tijd dat het christendom opkwam in Europa, lieten hun haar nooit knippen.
- 2 De monnik Bernardus van Clairvaux keurde het dragen van lang haar door kruisridders af, omdat dit nadelig zou zijn bij het vechten.
- 3 De regenten in de Nederlandse Republiek begonnen naar voorbeeld van het Franse hof pruiken te dragen.
- 4 Om aan het schoonheidsideaal van een hoog voorhoofd te voldoen epileerden vrouwen tijdens de Renaissance hun haargrens.
- 5 Toen blond haar in de mode kwam, lieten rijke Romeinse vrouwen pruiken maken van het haar van hun Germaanse slaafgemaakten.
- 6 Vrouwen in prehistorisch Europa droegen hun haar vaak in lange vlechten, soms versierd met kralen of schelpen.

- 2p 1 Zet deze gegevens over haarmodes in de juiste chronologische volgorde, van vroeger naar later. Noteer alleen de nummers.

Prehistorie en oudheid

Gebruik bron 1.

Je concludeert dat Ur in 1750 voor Christus een vroeg-stedelijke gemeenschap is, onder andere omdat uit de bron blijkt dat er sprake is van handel.

- 2p 2 Ondersteun je conclusie door voor twee andere kenmerken van een vroeg-stedelijke gemeenschap aan te tonen dat ze in de bron naar voren komen.

Twee gegevens over de Romeinse schrijver Suetonius (ca.70-140) die biografieën schreef over Romeinse keizers:

- 1 Suetonius was de keizerlijke bibliothecaris en archivaris.
- 2 Suetonius schreef biografieën over keizers voor een breed publiek, waarbij hij uitgebreid inging op persoonlijke details zoals het uiterlijk van de keizers, hun eetgewoonten en hun seksuele gedragingen.

Historici verschillen van mening over de betrouwbaarheid van de biografieën van Suetonius voor een onderzoek naar de Romeinse keizers.

- 3p 3 Verklaar dit verschil van mening door:
- met het eerste gegeven aan te geven waardoor sommige historici de informatie in zijn biografieën als betrouwbaar beschouwen, en
 - met het tweede gegeven te beredeneren waardoor sommige historici de biografieën van Suetonius minder betrouwbaar vinden voor een onderzoek naar de Romeinse keizers.

De middeleeuwen

Gebruik bron 2.

Twee vragen bij een onderzoek naar kloosters in de vroege middeleeuwen:

- 1 Wat was het verloop van het conflict in het klooster van Poitiers?
- 2 Aan welke idealen moesten nonnen in de vroege middeleeuwen voldoen?

De bron is bruikbaar voor de tweede vraag.

- 3p **4** Verklaar dit door:
- uit te leggen waardoor de bron minder betrouwbare informatie bevat voor de eerste vraag, en daarna
 - een ideaal voor nonnen in de vroege middeleeuwen uit de bron af te leiden.

In 1224 besloot Johanna van Constantinopel, de gravin van Vlaanderen, om de eerste vijftig mannen die zich in de Vlaamse stad Kortrijk wilden vestigen om wol te bewerken levenslang vrij te stellen van diverse belastingen.

Historici beweren dat Johanna met dit besluit grotere Vlaamse steden als Brugge wilde beconcurreren.

- 2p **5** Ondersteun deze bewering door uit te leggen op welke wijze Johanna met dit besluit ook haar eigen politieke positie verstevigde.

In 1280 bepaalde het stadsbestuur van Brugge dat ambachtslieden die zich wilden vestigen in de stad en hun ambacht wilden uitoefenen, zich moesten laten inschrijven als poorter in aanwezigheid van hun toekomstige meester en het gildebestuur.

Met deze voorwaarde beschermden zowel het stadsbestuur als het bestuur van het gilde hun eigen belang.

- 2p **6** Geef voor het stadsbestuur **en** voor het bestuur van het gilde apart aan welke redenering zij hierbij volgden.

Gebruik bron 3.

De paus veroordeelt Marsilius van Padua als ketter en verstoot hem uit de kerk.

- 2p **7** Toon met een verwijzing naar de bron aan welke politieke achtergrond deze veroordeling heeft, waarbij je je antwoord ondersteunt met een kenmerkend aspect.

In april 1550 protesteerde het stadsbestuur van Antwerpen tegen een verordening van Karel V. In deze verordening stond dat het drukken en bezitten van ketterse boeken en het bijwonen van ketterse bijeenkomsten met de dood moest worden bestraft. Het stadsbestuur vreesde dat de economie van Antwerpen zou lijden onder deze maatregelen. Het onderhandelde succesvol met de vertegenwoordiger van Karel V over een meer gematigde verordening waarin "onze kooplieden en ingezetenen zouden blijven bij hun oude vrijheden en voordelen".

2p **8** Geef aan:

- dat het stadsbestuur uitging van particularisme, en
- waarom het stadsbestuur verwachtte dat de economie van Antwerpen zou lijden onder de verordening van Karel V.

In de zeventiende eeuw werden 'rariteitenkabinetten' populair, waarin verzamelingen van natuurhistorische objecten en curiosa (wonderbaarlijke objecten) werden tentoongesteld. Buitenlandse bezoekers verbaasden zich erover dat in de Republiek de meeste rariteitenkabinetten het eigendom waren van burgers.

2p **9** Verklaar deze verbazing van de buitenlandse bezoekers, waarbij je je antwoord ondersteunt met een kenmerkend aspect uit die tijd.

Gebruik bron 4.

Uit deze beschrijving blijkt het rationalisme van Descartes.

2p **10** Leg dit uit.

Enkele gegevens over migranten die in de zeventiende eeuw uit Duitse gebieden naar de Republiek kwamen:

- 1 In de eerste helft van de zeventiende eeuw werden veel Duitse migranten als soldaat in het leger van de Republiek aangenomen, waarbij de voorkeur uitging naar calvinisten.
- 2 In de tweede helft van de zeventiende eeuw werkten veel Duitse migranten bij de groeiende oorlogsvloot van de Republiek.

3p **11** Geef een politiek-militaire verklaring voor:

- het vertrekken van migranten uit juist het Heilige Roomse Rijk in de eerste helft van de zeventiende eeuw, en
- de voorkeur voor calvinisten als soldaat in het leger van de Republiek in de eerste helft van de zeventiende eeuw, en
- de groei van de oorlogsvloot van de Republiek in de tweede helft van de zeventiende eeuw.

Gebruik bron 5.

Een interpretatie:

Met deze penning wil het bestuur van Leiden een propagandaboodschap overbrengen.

- 3p 12 Ondersteun deze interpretatie door:
- zonder bron aan te geven wat het belang van het jaagpad voor Leiden is, en
 - met bron uit te leggen welke politieke propagandaboodschap door het bestuur van Leiden wordt overgebracht.

Gebruik bron 6.

Je concludeert dat Roland met de oprichting van het Louvre verlichte idealen nastreeft.

- 4p 13 Toon dit aan voor twee Verlichtingsidealén, waarbij je je antwoord telkens ondersteunt met een andere verwijzing naar de brief.

Moderne tijd

Twee gegevens over de oorlog waarin Griekenland vecht om onafhankelijk te worden van het Ottomaanse (Turkse) Rijk:

- 1 In 1824 stond in een Amerikaanse krant: "Er wordt gezegd 'de Grieken zijn verdeeld!' Maar het lijkt mij dat ze wel een band moeten hebben, wat het hen mogelijk maakt Turkije al meer dan vijf jaar te weerstaan."
- 2 Verschillende beroemde Britse auteurs besloten persoonlijk mee te vechten met de Grieken, omdat zij "hartstochtelijk wilden strijden voor de vrijheid van Griekenland, de bakermat van de beschaving."

- 3p 14 Licht beide gegevens toe door:
- bij het eerste gegeven uit te leggen van welk nationalistisch uitgangspunt de krant uitging, en
 - bij het tweede gegeven aan te geven bij welke negentiende-eeuwse literaire stroming het motief van de auteurs om te vechten past.

Gebruik bron 7.

Oliver Twist wordt meteen na publicatie een bestseller.

Twee onderzoeksgebieden van een studie naar armoede in Groot-Brittannië in de negentiende eeuw:

- 1 De leefomstandigheden van kinderen in de werkhuizen.
 - 2 De groeiende aandacht voor de sociale kwestie in Groot-Brittannië.
- De onderzoeker concludeert dat de bron **minder** bruikbaar is voor het eerste onderzoeksgebied en **meer** bruikbaar voor het tweede onderzoeksgebied.

- 4p 15 Leg voor beide conclusies apart deze redenering uit.

In 1848 publiceerde William Wells Brown in de Verenigde Staten het boek *The Anti-Slavery Harp* (De anti-slavernij harp), met liederen die gezongen konden worden tijdens bijeenkomsten van abolitionisten. Een van de liederen in dit boek was geschreven op de melodie van de *Marseillaise*, een strijdlied uit de Franse Revolutie.

Een bewering:

Brown wilde met dit liedboek het succes van de bijeenkomsten van de abolitionisten bevorderen.

- 4p 16 Ondersteun de bewering door:
- aan te geven welke boodschap Brown met zijn keuze voor de melodie van de *Marseillaise* wilde overbrengen, en
 - twee verschillende argumenten te geven waardoor het zingen van liederen de bijeenkomsten van de abolitionisten effectiever maakte.

Door de tijd heen

De volgende protesten van vrouwen staan in willekeurige volgorde:

- 1 De Chinese Wu Shuqing voerde een leger van vrouwen aan tijdens de revolutie die een eind maakte aan de Qing-dynastie.
- 2 Gertrud Bäumer, voorzitter van de Bond van Duitse Vrouwenverenigingen, riep de vrouwelijke Rijksdagleden op om tegen de ondertekening van het Verdrag van Versailles te stemmen.
- 3 In Berlijn protesteerden honderden vrouwen tegen de gevangenneming en dreigende deportatie van hun Joodse echtgenoten naar een concentratiekamp.
- 4 In het Rampjaar protesteerden vrouwen uit Venhuizen tegen de mobilisatie van hun mannen door met hooivorken te zwaaien en op pannen te slaan voor de woningen van de legerkapiteins.
- 5 Op televisie werd getoond dat leden van de actiegroep 'Dolle Mina' mannen nafilten uit protest tegen straatintimidatie.
- 6 Uit ontevredenheid over de hoge broodprijzen marcheerde een gewapende groep Parijse vrouwen naar het paleis van koning Lodewijk XVI in Versailles.

- 2p 17 Zet deze gebeurtenissen in de juiste chronologische volgorde, van vroeger naar later. Noteer alleen de nummers.

Een anekdote:

In 1893 liet keizerin-weduwe Cixi tijdens de restauratie van het zomerpaleis vlakbij Peking een paviljoen herbouwen zodat het gebouw op een stoomboot leek. Het paviljoen dat niet kon varen, werd door Cixi betaald met geld dat bedoeld was voor het versterken van de Chinese marine.

Volgens sommige historici was dit een voorbeeld van de handelswijze van Cixi die bijdroeg aan de ondergang van de keizerlijke dynastie.

- 2p **18** Ondersteun de visie van de historici met **twee** argumenten.

Gebruik bron 8.

- 4p **19** Licht de poster toe door:

- te beredeneren dat de werkwijze van de WAAC bijdraagt aan de emancipatie van vrouwen in Groot-Brittannië, en
- twee verschillende kenmerkende aspecten van de eerste helft van de twintigste eeuw te noemen die passen bij deze poster.

Gebruik bron 9.

Hiroshi Saito bekritiseert de situatie in China.

- 3p **20** Geef hiervoor een verklaring door:

- zonder bron aan te geven welke politieke samenwerking in China op dat moment plaatsvindt, en
- met een verwijzing naar de bron uit te leggen welk Japans beleid Saito in China wil rechtvaardigen.

Gebruik bron 10.

Lion Feuchtwanger levert kritiek op het nationaalsocialisme.

- 4p **21** Toon dit aan voor twee kenmerken van het nationaalsocialisme, waarbij je je antwoord telkens ondersteunt met een andere verwijzing naar de bron.

Gebruik bron 11.

In 1950 start de regering van de DDR de campagne "Duitsers aan één tafel", met als doel te komen tot een verenigd Duitsland. De campagne leidt niet tot een hereniging.

- 4p **22** Leg uit:

- met bron welke propagandaboodschap de regering van de DDR wil overbrengen aan hun eigen burgers, en
- zonder bron waarom de regering van de BRD niet meewerkt aan de campagne.

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

Gebruik bron 12.

Peng Zhen geeft een verklaring voor problemen in China op dat moment.

- 3p **23** Licht dit toe door:
- aan te geven welke economische beleidsverandering voor problemen zorgt op dat moment, en
 - uit te leggen met een verwijzing naar de bron welke communistische visie Peng Zhen weergeeft op de oorzaak van de problemen.

De *Staatssicherheidsdienst* legde dossiers aan van Duitse burgers. Na opheffing van deze dienst in 1990 werden de archieven voor iedereen toegankelijk. Veel West-Duitse politici waren tegen het openstellen van de archieven, omdat zij bezorgd waren dat dit voor sociale onrust zou zorgen.

- 2p **24** Leg de redenering van de West-Duitse politici uit.

Gebruik bron 13.

Opland geeft in zijn prent een visie weer op de studentenopstand in China.

- 2p **25** Leg uit welke visie Opland op deze gebeurtenis weergeeft, waarbij je je antwoord ondersteunt met een verwijzing naar de bron.

Studenten verzochten Gorbatsjov tijdens zijn bezoek aan China (zie bron 13) om het Plein van de Hemelse Vrede te bezoeken, maar Gorbatsjov weigerde.

- 2p **26** Geef een politieke verklaring voor:
- het verzoek van de studenten, en
 - de weigering van Gorbatsjov.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift.